

دیدگاه

شماره: ۹۶۳	موضوع: ملاحظات مربوط به تعیین فهرست منفی در چارچوب انعقاد موافقت‌نامه تجاری میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا
تاریخ: ۱۴۰۰/۱۲/۱۶	

تهیه و تنظیم: محمد رضا عابدین مقانکی

توضیح اجمالی:

۱. انعقاد موافقت‌نامه تجارت ترجیحی با اتحادیه اقتصادی اوراسیا (شامل کشورهای ارمنستان، بلاروس، روسیه، قرقیزستان و قزاقستان) و اجرایی نمودن آن از آبان ماه سال ۱۳۹۸ در راستای توسعه تجارت با کشورهای پیرامونی و همسایه که از اهداف اسناد بالادستی و برنامه‌های رونق و جهش تولید کشور در سال‌های اخیر بوده، صورت پذیرفته است. هدف از انعقاد این موافقت‌نامه حرکت به سمت ایجاد شرایط تسهیل تجارت از طریق کاهش موانع (تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای) است. علاوه بر این، دو طرف تجاری توافق کرده‌اند که از موافقت‌نامه تجارت ترجیحی به سمت آزادسازی سراسری کالاها و انعقاد موافقت‌نامه تجارت آزاد حرکت کنند. انتظار طرفین از این اقدام، توسعه صادرات و واردات میان طرفین می‌باشد که این امر ممکن است از طریق ایجاد تجارت و انحراف تجارت صورت پذیرد.

۲. هرچند آزادسازی تجاری می‌تواند به توسعه تجارت فی‌مابین منجر شود ولیکن در مورد برخی از کالاها تولیدی کشور، آزادسازی ممکن است به سبب شدت رقابت حاصله و اندک بودن قدرت رقابت‌پذیری داخلی اینگونه کالاها، به از بین رفتن بخشی یا تمام فرآیند تولید آن کالا در کشور بینجامد. بنابراین به‌طور معمول در چارچوب موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد، کشورهای عضو می‌توانند حسب توافق، تعداد معدودی از کالاها تحت عنوان فهرست حساس یا منفی را از شمول آزادسازی تجاری مستثنی کنند. براساس توافق اولیه میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، حداکثر ۲۰ درصد از کدهای تعرفه‌ای مشمول فهرست منفی خواهند شد. این دسته از کالاها به‌طور مستمر و تا زمانی که طرفین توافق نمایند، از فرآیند اعطای امتیاز تعرفه‌ای ایران به اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا خارج بوده و میان این کشورها و سایر کشورهای دنیا در صدور کالا به ایران، هیچ تفاوت و ترجیحی وجود نخواهد داشت. اما باقیمانده این فهرست، در قالب فهرست مثبت جهت اعطای امتیاز تعرفه‌ای متقابل مبادله خواهند شد که توافق شده حذف امتیاز آنها در یک بازه زمانی (یک تا ده ساله) به ثمر بنشیند.

۳. در تعیین فهرست منفی بهتر آن است که هم از آمار و اطلاعات بخش داخلی اقتصاد (شامل تولید، اشتغال، سرمایه‌گذاری و ظرفیت مورد بهره‌برداری یا خالی تولیدی داخلی و در صورت دسترسی آمار طرف مقابل) و هم آمار و اطلاعات بخش خارجی اقتصاد (صادرات، واردات و نرخ تعرفه طرفین) استفاده شده و فهرست مزبور مشخص شود.

نکات کلیدی:

۱. نخست آنکه هرچند ممکن است فهرست منفی براساس آمار و اطلاعات بخش‌های داخلی و خارجی اقتصاد (هرکدام که در دسترس باشد)، به دست آید، ولیکن مطمئناً استفاده از نظرات کارشناسی متخصصین حوزه‌های تولیدی (در بخش‌های کشاورزی، معدن و صنعت) می‌تواند اطمینان بالاتری در تعیین فهرست نهایی در اختیار بگذارد. به سبب کمبود آمار، عموماً نیاز به دریافت نظرات کارشناسان حوزه‌های کشاورزی و صنعت به جهت اطمینان بخشی از شمول کالاها صحیح در فهرست منفی ضروری به نظر می‌رسد.

۲. تیم مذاکره‌کننده ایرانی باید حداکثر تلاش خود را برای تاکید بر فهرست منفی به دست آمده براساس آمار و اطلاعات و نظرات کارشناسی متخصصین به کار بسته و چانه‌زنی لازم را در این خصوص به بهترین نحو به انجام رساند. مذاکرات می‌بایست بگونه‌ای پیش برود که کالاها دارای اولویت بالاتر برای خروج از شمول اعطای امتیاز تعرفه‌ای به اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا، به ترتیب و با تاکید از اعطای امتیاز تعرفه‌ای در امان بمانند.

۳. بجز کالاها مشمول فهرست منفی، سایر کالاها در فهرست مثبت (یعنی اعطای امتیاز تعرفه‌ای به اتحادیه اوراسیا) قرار گرفته و این کشورها از تعرفه ترجیحی برای صادرات به ایران برخوردار می‌شوند. بنابراین با عنایت بدانکه پیشنهاد فهرست منفی ایران برپایه توان صادراتی فعلی اوراسیا خواهد بود، لازم است اقدامات ضروری جهت گنجانیدن اقدامات مناسب در تعهدنامه گواهی مبدا کالاها به انجام برسد. این امر به جهت کسب اطمینان از صحت اجرای توافق‌نامه و عدم آسیب‌پذیری محصولات ایرانی از جانب محصولات که در خارج از اتحادیه اقتصادی اوراسیا تولید شده و ممکن است از طریق این اتحادیه به سمت ایران مجدداً صادرات شوند، ضروری است. اگر دقت لازم برای آوردن بندی

دیدگاه

مناسب در تعهدات موافقت‌نامه تجارت آزاد، مبنی بر لزوم اینکه کالاهای وارداتی ایران از اتحادیه اوراسیا، صرفاً باید کالاهایی باشند که درصد قابل توجهی از محتوای آنها در این اتحادیه تولید شده، باشد، این امر می‌تواند با اقدام اعضای اتحادیه مبنی بر صدور مجدد کالاهایی با منشأ تولید در سایر کشورها (مثلاً چین یا هر کشور دیگری)، مشکلات پیش‌بینی نشده‌ای را برای محصولات کشاورزی و صنعتی تولیدی در داخل فراهم آورد.

۴. با عنایت بدانکه مذاکره به دنبال کسب منافع دوطرفه است، مطمئناً اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز یک فهرست منفی جهت خروج از شمول اعطای امتیاز تعرفه‌ای به ایران خواهند داشت. تیم مذاکراتی ایران، می‌بایست جهت بررسی فهرست منفی اوراسیا، علاوه بر دقت در محتوای فهرست منفی مزبور، فهرست درخواستی ایران را نیز مبنای عمل خویش قرار دهد (که نیاز به بررسی مربوطه وجود دارد). شایان ذکر است که فهرست منفی پیشنهادی اوراسیا برای خروج از فهرست امتیازات اعطایی این اتحادیه به ایران، نیازمند بررسی جداگانه‌ای می‌باشد. این بررسی در حال حاضر قابل انجام نیست، زیرا ایران از فهرست منفی موردنظر اتحادیه اوراسیا، مطلع نمی‌باشد. ضمن اینکه ممکن است فهرست اولیه منفی موردنظر اتحادیه با فهرستی که ممکن است به ایران پیشنهاد دهند متفاوت باشد. زیرا برپایه منطق نظریه بازیها، در مذاکرات این‌چنینی دو طرف علاوه بر آنکه منافع خود را در نظر می‌گیرند، به نوع برخورد طرف مقابل و کالاهای موردنظر ایشان نیز توجه نموده و ممکن است در ارائه فهرست اصلی با هدف کسب منافع بیشتر برای خود و یا حتی کاهش منافع طرف مقابل، رفتار نمایند.

۵. درجه اکمال تجاری میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا اندک و کمتر از ۲۰ درصد بوده و به نظر می‌رسد امکان توسعه روابط تجاری میان دو طرف به صورت انفجاری و شگفت‌انگیز چه در کوتاه‌مدت و چه در بلندمدت نخواهد بود؛ اما به‌هرحال با عنایت بدانکه توافق‌نامه تجارت آزاد میان ایران و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، به‌عنوان نخستین تجربه از این دست، اولین موافقت‌نامه تجارت آزاد گسترده اقتصاد ایران با جهان خارج خواهد بود، عدم دقت در چانه‌زنی برای فهرست‌ها ممکن است (حداقل در برخی کالاها)، آسیب‌هایی حتی جبران‌ناپذیر را بر تولیدکنندگان داخلی وارد آورد. مطمئناً دقت در آن و نیز درس‌گیری از آن، خواهد توانست راهگشای توسعه تجاری و اقتصادی ایران با این اتحادیه و موارد مشابه در آینده باشد. به طور مثال در اینجا به نمونه ترکیه اشاره می‌شود. موافقت‌نامه تجارت ترجیحی میان ایران (یک گام پیش از موافقت‌نامه تجارت آزاد آتی مدنظر با اتحادیه اوراسیا) از ۱۱ دی ۱۳۹۳ اجرایی گردید. علیرغم اینکه طی دوره ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ کل واردات ایران از ترکیه در ۱۲۵ قلم امتیاز اعطایی ایران به این کشور صرفاً ۲۹ درصد افزایش یافت، اما واردات ایران در همین دوره در "ام‌دی‌اف"، ۴۶ درصد، نوعی پارچه ۹۸۷ درصد افزایش یافت و واردات نوعی از پیستون موتور از صفر به ۱۰۲ میلیون دلار افزایش یافت. در واقع، عدم اتکا به محاسبات آماری و عدم دریافت نظرات کارشناسی باعث شد، برخی از این کالاها با رشد انفجاری در واردات، موجبات آسیب شدید در تولید برخی کالاهای مورد اشاره در داخل را فراهم آورد. بنابراین دقت در گنجاندن کالاهای مشمول فهرست منفی نهایی مبتنی بر محاسبات آماری و نظرات کارشناسی در شمول یا عدم شمول کالاها در فهرست منفی به‌شدت ضروری می‌باشد.